

Oponentský posudek disertační práce

JUDr. Ing. Jitky Ivančkové

Rozhodnutí Světové obchodní organizace: otázky interpretace a vlivu na praxi mezinárodního obchodu

Počet stran: 188

Podle titulu předkládané disertační práce se autorka práce chtěla zabývat rozhodnutími WTO a jejich interpretací a vlivem na praxi mezinárodního obchodu. To je sice velmi ambiciózní předsevzetí, z hlediska možností České republiky ovlivňovat mezinárodní obchod však zdánlivě ne příliš aktuální. Zvolené téma má ještě další, a možná aktuálnější dopad. Zobecněná analýza fungování a rozhodovací praxe mezinárodní organizace, jakou je právě WTO, může napomoci pochopení řídicích a rozhodovacích mechanismů v dalších mezinárodních organizacích. Důkladná analýza rozhodovací praxe a interpretačních postupů Orgánu pro řešení sporů a jeho odborných panelů a odvolacího orgánu WTO je pak již po léta předmětem zvýšeného zájmu mezinárodních právníků. Důvodů zvýšeného zájmu o rozhodovací model zakotvený v WTO je několik. Není to pouze četnost rozhodnutí, ale zejména způsob, jakým je celý systém zakotven v zakládacích dokumentech WTO, a v neposlední řadě i zkušenosti s jeho fungováním, odkrývající jak kladné, tak stinné stránky tohoto quasi-judiciálního mechanismu řešení sporů. Otázkou je jen, zda a do jaké míry lze aplikovat zkušenosti, které jsou vzhledem k povaze sporů v mezinárodním ekonomickém právu, a zejména v právu mezinárodního obchodu poněkud specifické, na jiné oblasti mezinárodního práva. Odpověď je zatím docela pozitivní, systém WTO vykazuje i přes značná specifika řadu podobností a zkušeností s jeho fungováním lze využít a do jisté míry přenést do dalších oblastí mezinárodního práva a řešení sporů. Domnívám se proto, že téma práce je stále aktuální a jeho volba byla správná.

Disertační práce je rozdělena do dvou větších částí a tyto části do dalších subkapitol. Autorka se nakonec rozhodla práci rozdělit na teoretickou a praktickou, přičemž je poněkud sporné, zda je praktická část skutečně praktickou resp. zda má praktická část v disertační práci skutečně místo. Je nepochybné, že analýza nejdůležitějších rozhodnutí přijímaných orgánem pro řešení sporů je jednou z mála cest, jak zjistit, zda mechanismus řešení sporů funguje a jak a čím obecně přispívá rozvoji mezinárodního práva. Proto považuji dělení na teoretickou a praktickou část za svým způsobem nadsázku, sloužící zpřehlednění práce. Práce je členěna docela přehledně, i když jisté drobné výtky lze mít i k rozdělení materie, a autorka se své osnovy drží. První, teoretická část má slovy předkladatelky práce čtenáři pomoci pochopit veškeré souvislosti, které panel/Odvolací orgán musí vzít v úvahu při svém rozhodování. Dlužno podotknout, že v WTO nerozhodují *stricto sensu* panely ani odvolací orgán, ale Dispute Settlement Body.

Úvodní kapitola má za účel vysvětlit vznik Orgánu pro řešení sporů, porovnat jej s mechanismem řešení sporů, který existoval podle GATT 1947. Dané srovnání je důležité z hlediska návaznosti rozhodnutí, ve kterých panel/Odvolací orgán odkazují na rozhodnutí před rokem 1995. Kapitola I. představuje různé metody řešení sporů v rámci WTO. I přes různorodost způsobů řešení sporů, hlavní poroznost v této práci je věnována zprávám (reports) panelů a Odvolacího orgánu.

V následující kapitole se autorka práce věnuje přehledu hmotněprávních a procesněprávních předpisů. Nejprve se snaží o stručné představení hlavních dohod tvořících hmotněprávní rámec WTO, včetně Smlouvy o založení WTO a tzv. covered treaties. Tato část je poněkud popisnější, patrně to vyplývá z povahy materie a je otázkou, zda bylo nutno se tomuto subtématu vůbec věnovat. Snad by to bylo nutné pro čtenáře, který nezná širší souvislosti a je dobré, aby je pochopil. V disertační práci samotné by tato část patrně mohla být vynechána.

Právě preambuli smlouvy, stanovící cíle a funkce WTO představují podle disertantky pro panely a Odvolací orgán základní interpretační pomůcku. Dále autorka věnuje pozornost některým důležitým rozhodnutím (tzv. leading cases) a snaží se ukázat, jak tato rozhodnutí ovlivnila interpretaci jednotlivých dohod. Poté následuje podrobný popis procesních ustanovení, obsažených v Ujednání o řešení sporů i s kazuistikou, týkajících se výkladu. Autorka se soustřeďuje především na výklad článků 3 odst. 2 a čl. 7 odst. 2 Ujednání o řešení sporů, prostřednictvím kterých, jak uvádí autorka panely vystavěly most k interpretaci a aplikaci mezinárodního práva veřejného jako takového. K tomu je však nutno podotknout, že zásadní úlohu při potvrzení základních interpretačních postupů sehrál spíše Odvolací orgán, i když ani "rozhodovací" praxi panelů nelze podceňovat. Zatímco první ustanovení odkazuje na výklad dohod WTO v souladu s obyčejovými pravidly mezinárodního práva, které dle interpretace panelu jsou čl. 31 a 32 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, tak druhé, výše zmíněné ustanovení, se týká objektivního posouzení všech dohod, které se týkají řešené stížnosti. Analyzovaná rozhodnutí se objevují i ve druhé části práce a je tak otázkou, zda bylo nutno práci členit na "teoretickou" a "praktickou", když je se stěžejními rozhodnutími nutno pracovat tak jak tak v celé práci. Závěr kapitoly je věnován několika návrhům na reformu Ujednání, právě za účelem dosažení větší transparentnosti, důvěryhodnosti a přehlednosti rozhodovací praxe. To však není v současnosti největší slabinou systému. Možná by předkladatelka práce měla zkusit uvést, jaké jsou největší problémy jinak docela slušně fungujícího mechanismu řešení sporů a možná by bylo vhodné, kdyby při ústní obhajobě uvedla, jaký význam měly jí zmiňované návrhy na reformu pro rozhodovací praxi a zda se jimi inspirovalo mezinárodní společenství i v jiných oblastech mezinárodního práva.

Jak v úvodu autorka zmiňuje, "třetí kapitola se věnuje právním principům: panely a Odvolací orgán se ve svých rozhodnutích odkazují na právní principy, které prostřednictvím Vídeňské úmluvy o smluvním právu a čl. 3 odst. 2 Ujednání o řešení sporů inkorporovaly do práva WTO". Není přitom příliš jasné, jak je to myšleno, zejména, jak Odvolací orgán a panely odkazují na právní principy prostřednictvím VCLT. Pro ústní obhajobu bych proto rád požádal o objasnění této teze. Je jen škoda, že "předmětem předkládané práce není principy podrobně analyzovat a kategorizovat zda-li jde o obecné zásady právní, principy mezinárodního práva anebo obecně platná pravidla". Otázkou tedy je, co je předmětem práce, když ne kategorizace a analýza principů. Dovolím si dokonce tvrdit, že bez toho ani práci zpracovat nešlo a že se s tímto úkolem předkladatelka práce musela stejně vypořádat. Uvádět hned na začátku, že toto není předmětem práce, asi není příliš namístě.

Poslední kapitola první části je věnovaná metodám interpretace resp. interpretačním zásadám. Autorka se v ní snaží analyzovat nejčastěji používané metody interpretace i s praktickými ukázkami rozhodnutí v nichž dané metody byly použity.

Druhá část disertační práce je zabývá analýzou vybraných rozhodnutí, ve kterých panely/Odvolací orgán řešily problém konfliktu dvou právních norem práva WTO resp. konflikt práva WTO a jiných norem mezinárodního práva veřejného, Autorka dále uvádí, že první kapitola dané části, kapitola V. se věnuje konfliktním rozhodnutím. Nejdříve definuje konflikt jako rozpor dvou ustanovení, který nelze odstranit interpretací či použitím kolizních norem. Patrně by se při ústní obhajobě slušelo objasnit blíže, co má autorka na mysli pod pojmem "kolizní normy", zda jsou to ještě jiná pravidla než je ustanovení čl. 30 VCLT a jaká

pravidla to jsou. Obávám se, že použitá terminologie je poněkud zavádějící. Autorka v této části rozlišuje mezi aplikačním a normativním konfliktem a domnívám se, že i tuto svoji kožeci by měla poněkud blíže objasnit. Koneckonců, při aplikaci konkurujících si ustanovení je celkem jedno, zda jde o normativní nebo aplikační konflikt a celý problém víceméně splývá. WTO v tomto ohledu není žádnou výjimkou a důvodem problémů s konkurujícími si mezinárodněprávními úpravami leží v samotné opovaze mezinárodního práva a v jeho fragmentaci. Právě proto je nutno použít interpretační nástroje, které umožňují řešit případné rozpory. Patrně by bylo vhodnější celou analýzu druhé části práce syntetizovat do přehlednějších závěrů s tím, že by se autorka práce pokusila nastínit další možnost překonání problémů a zefektivnění fungování mezinárodního práva obecně. Poslední dvě kapitoly se zabývají toutéž otázkou, bohužel se jí zabývají až příliš popisně a méně analyticky a synteticky.

Práce je napsána se znalostí primárních a sekundárních informačních zdrojů. Práce s literaturou a způsoby citací jsou standardní. V předložené verzi je vidět výrazný posun v jazykovém stylu a úpravě a obojí je na slušné úrovni. Autorka pracuje s relevantní kasuistikou a projevuje schopnost zpracovat poměrně rozsáhlé téma ve tvaru, který odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce. I přes některé výtky lze práci doporučit k ústní obhajobě. Otázky pro ústní obhajobu jsou uvedeny průběžně v posudku.

Vladimír Balaš

V Praze dne 2. října 2012